

NA'MATAK (ROSA CANINA) O'SIMLIGINIG AHAMIYATI

D.G'.Sodiqova

DTPI o'qituvchisi

Rahimova Dilshoda

Biologiya ta'lim yo'nalishi 4-bosqich talabasi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10933650>

Annotatsiya. Hozirgi vaqtgacha ko'pgina olimlar tomonidan respublikamiz sharoitida manzarali va dorivor o'simliklarni ko'paytirish muammolari bo'yicha anchagina tadqiqotlar amalga oshirildi va ularning bioekologik xususiyatlari o'rganilib, O'zbekiston florasida yanada boyitib kelinmoqda. Rosaceae oilasi o'zining chiroyli va xushbo'y gullari bilan mashhur, shuning uchun uning vakillari obodonlashtirishda dekorativ bezaklar sifatida keng qo'llaniladi. Ushbu maqolada na'matak (*Rosa canina*) o'simligining morfologiyasi va ahamiyati haqida ma'lumot berilgan.

Kalit so'zlar: Rosaceae oilasi, na'matak, *Rosa canina*, karotin, pektin, vitamin C.

THE IMPORTANCE OF THE ROSA CANINA PLANT

Abstract. Until now, many scientists have carried out many studies on the problems of breeding ornamental and medicinal plants in the conditions of our republic, and their bioecological characteristics have been studied, and the flora of Uzbekistan is becoming more enriched. The Rosaceae family is famous for its beautiful and fragrant flowers, so its representatives are widely used as decorative ornaments in landscaping. This article provides information about the morphology and importance of the rose (*Rosa canina*) plant.

Key words: Rosaceae family, namatak, *Rosa canina*, carotene, pectin, vitamin C.

ВАЖНОСТЬ РАСТЕНИЯ ROSA CANINA

Аннотация. К настоящему времени многими учеными проведено множество исследований по проблемам селекции декоративных и лекарственных растений в условиях нашей республики, изучены их биоэкологические особенности, все больше обогащается флора Узбекистана. Семейство Розовые славится своими красивыми и ароматными цветами, поэтому его представители широко используются в качестве декоративных украшений в ландшафтном дизайне. В данной статье представлена информация о морфологии и значении растения роза (*Rosa canina*).

Ключевые слова: семейство Розоцветные, наматак, *Rosa canina*, каротин, пектин, витамин C.

O'zbekiston tabiati o'zining betakror go'zalliklari, quyoshi, havosi, tuprog'i va suvi bilan alohida ajralib turadi. O'simliklar olami juda xilma-xil bo'lib, 4500 ga yaqin o'simlik turlari o'sadi. Manzaralilik baxsh etuvchi turlarga boy turkumlardan bu ra'no turkumi hisoblanadi.

Ra'noguldoshlar oilasi 100 turkumni o'z ichiga olib 3000-3350ga yaqin turga ega bo'lib, O'zbekistonda 11 turkum, 96 turi uchraydi.

Na'matak –Rosa turkumi 1-3 m balandlikdagi tikanli butalardan tashkil topgan. Barglari toq, patsimon, murakkab, yonbargchali. Gullari aktinomorf, 2 jinsli, yirik, oq pushti, sariq rangli, gulqo'rg'oni murakkab. Gulkosacha va gultojibarglari 5 tadan, changchi va urug'chilari ko'p.

Mevasi soxta meva. Turkum 120 ga yaqin turni birlashtiradi. Shulardan O'zbekistonda 13 turi tabiiy holda o'sadi va bir nechta turlari manzarali o'simlik sifatida ekiladi [1],[2]. Na'mataklar ichida itburun na'matak (*R. canina*) O'zbekistonda keng tarqalgan (1-rasm).

1-Itburun na'matagi (*Rosa canina*)

Mevasi (gipantiya)dan dorivor xomashyo sifatida, urug'idan o'stirilgan ko'chatlaridan atirgullarni payvand qilish uchun payvandtag sifatida foydalaniladi. Na'mataklar atirgullarning kelib chiqishidagi asosiy manba hisoblanadi [3],[4].

Na'matak mevasi tarkibida 4-6 %, ba'zan 18% gacha vitamin C, 0,3 mg %vitamin B₂, K₁, 12-18 mg % karotin, 18 % qandlar, 4-5% oshlovchi moddalar, 2 % atrofida limon va olma kislotalari, 3,7 % pektin va boshqa moddalar bo'ladi. Na'matak urug'ida moy, ildizi va bargida esa oshlovchi moddalar bo'ladi. Na'matak o'simligining mevasi tarkibida bir necha xil vitaminlar aralashmasi bor, shu sababli preparatlari avitaminoz kasalliklarini davolashda va oldini olishda ishlatiladi.

Bundan tashqari, na'matak mevasi konditer sanoatida mahsulotlarni vitaminlashtirish uchun qo'llaniladi. Na'matak turlarining mevasidan karotolin preparati va na'matak moyi tayyorlanadi. Karotolin mevaning yumshoq etli qismining moyli ekstrakti bo'lib, tropik yaralar, ekzema (gush), eritrodermitning ba'zi turlari va yaralangan shilliq pardalarni davolash uchun surtiladi yoki dokaga shimdirilib, shikastlangan joyga qo'yiladi.

Na'matak moyi maxsus usul bilan mevadani tayyorlanadi. Moyni tropik yaralar, dermatozlar, sassiq dimog', yarali kolit, yotoq va boshqa yara, yorilishlarni davolash uchun ularga surtiladi yoki dokaga shimdirilib, qo'yiladi.

REFERENCES

1. Тахтаджян А.Л. Систематика и филогения цветковых растений. – М.- Л.: Наука, 1966. – 611 с.
2. Тухтаев Б.Е. Интродукция лекарственных растений на засоленных землях Узбекистана: Автореф. дис. ... докт. биол. наук. – Ташкент, 2009. – 38 с.
3. L.H. Yoziyev, Sh.A. Samatova. Manzarali o'simliklar / Darslik / Qarshi: —"Sharq" nashriyoti, 2023. – 335 b.
4. Қаландаров М.М. Манзарали боғдорчилик. Тошкент: Сано-стандарт, 2014. – 232 б.